

NORGE, I VERDEN, i 2014(?)

*«Við hæfilegt hitstig breytist egg í kjúkling.
En enginn hiti getur breytt steini í kjúkling, af því að
undirstaðan er önnur.»*

3.1. Penn og papir

Tilbake til Norge, nå. Men denne gangen er det alvor. For nå snakker vi om delen Norge, i helheta Verden.

Vi har ikke glemt den norske samfunnsstrukturen! (Med sin økonomi, sine organisasjoner, sin ideologi, Flagget, NM på skøyter osv.) Alt dette skal vi gå ut fra. Og (delvis) slåss for å ta vare på!

Men. Samtidig er utgangspunktet vårt at:

- De viktigste forutsetningene for utviklinga i Norge vil bli skapt av utviklinga utafor Norge.
- En stor del av politikken blir kampen om åssen vi skal «oversette» de endringene som velter inn over Norge utafra.

Hvis vi altså skal lage ei dagsorden for Norge i 2014, må vi være klar over at

- «papiret» vi «skriver på» er norsk
- men «punktene» vi skriver opp, kommer uavvendelig inn over oss, fra Verden.

3.2. Økonomien?

La oss begynne med å snakke en gang til om produksjonen.

Jeg regner med at den norske datarevolusjonens 5. fase har rulla og gått en stund (og kanskje er en eller annen 6. fase, som jeg ikke skimter klart, i gang).

Norge er totalt Netta.

Personlig kontakt domineres av trådløs kontakt.

Telefoni har vokst sammen med post, radio, fjernsyn, presse (informasjonstjenester), banktjenester og pengeoverføring, fjernsalg (bestillinger, valg av varer) osv. til et Komm-Nett.

Store deler av den fysiske (papir- og mynt-) pengestrømmen er vekk. Og mesteparten av papirposten.

Transportmønstret har endra seg.

Storbyene har begynt å skrumpe.

Automatisk småproduksjon av ting, enten for lokale markeder eller privat, utafør markedet, har for alvor tatt markedsandeler fra stor masseproduksjon/serieproduksjon.

Deler av den tradisjonelle storproduksjonen som likevel eksisterer, kan være politisk trua, dersom Kunstige Naturkatastrofer fører til undergraving av storindustriene de eksporterer til (fx norsk aluminium til bilindustrien).

Hva med olja? Det har vært vanlig å regne med at oljealderen holder så lenge Norge har olje. Ja, kanskje.

Men oljeprisene kan åsså falle, pga. fx:

- mindre fly- og biltransport som følge av fjernarbeid m.m.
- datastyrte prosesser som krever mindre energi
- nye gjennombrudd i energiproduksjonen.

Rutinearbeidet er på vei til å bli marginalt, ikke bare i industri, men åsså i kontor, handel og mye sørviss. I alt arbeid som ikke krever menneskelige beslutninger og/eller menneskelige ansikter. (Jobbene som krever intelligens holder til seinere i århundret. Gjetter jeg.)

Sjefssjiktet feminiseres, fordi jentene har gått forbi gutta i høyere utdanning. Derfra får de de dårligst betalte sjefsjob-

bene i Stat og Kommune. Så blir de hodejaga til sjefsjobbene i firmaer som trenger god kontakt med Stat og Kommune.

Fjernarbeid har utvikla seg både i omfang og innhold («jeg gjeter rein over hele landet» – «jeg lærer bort fiolin overalt»).

Gir dette oss samtidig et bilde av hva slags samfunn et sånt Norge er blitt? Nei.

Fordi: Det er bare ei skisse av visse sider ved teknologien og organiseringa av arbeidet. Det sier ingenting om hvem som har kontrollert bruken av teknologien og bestemt over den nye utviklinga av samfunnet.

3.3. Økonomi for hvem?

Et viktig spørsmål er åssen Norge tok seg fram til 2014.

Fra en teknologisk og kulturell synsvinkel ser det ut til at teknologien vil spre seg FORT og TIDLIG i Norge, bl.a. fordi landet:

- er rikt, med et høyt privat forbruk
- er teknologisk snobbete (folk vil ha nye bokser, på jobben og privat)
- har ei lita og homogen befolkning

Sjøl om det ikke er fullt ut mulig å planlegge forandringene, så gjør disse norske særtrekka det mulig å påvirke når en del viktige endringer kommer, eller i hvert fall planlegge for virkningene av dem.

Fx: Hva gjorde Norge (her med vilje vagt definert som ei blanding av «noen», «regjeringa», «vi», «folket» osv.) da teknologien avskaffa massevis av gamle jobber?

For datarevolusjonen vil gjørra det. Ideen om at «investeringer i ny teknologi vil skape nye arbeidsplasser på det frie markedet» er i denne fasen 180 grader feil. Tvert imot: Ny teknologi på markedet dreper jobber! (Det er bl.a. derfor den er lønnsom!)

Det betyr ikke at det er mulig å stoppe eller sperre ute ny

teknologi. Men det betyr at jobbene som blir borte, må erstattes av nye, som blir skapt gjennom politiske beslutninger, utafør og på tvers av den spontane utviklinga i markedet.

Gjorde «noen» det?

De tradisjonelle posttjenestene, fx. Da de skrumpa kraftig inn som en følge av at snegleposten forsvant. Betydde det at tusener av gutter og jenter på Posten fikk en fot i rævva? Eller fikk de nye jobber med et fornuftig innhold (som fx å utvikle kontakt med menneskene som bor langs postrutene)?

Har Norge opprettholdt et økonomisk og sosialt subsidiesystem som har bevart spredd bosetting? Eller har post og andre tjenester fått lov til å bryte sammen, slik at det førte til ei ny, svær bølge av avfolking og sentralisering?

Blei forandringene gjennomført i et Norge som var totalt liberalisert, internt og eksternt? Er infrastrukturen for Nettet (telefoni, sentrale baser osv.) solgt ut til internasjonale, kommersielle interesser?

Eller har den norske staten opprettholdt en slags kontroll, og vært med på en fornuftig sosial styring av rammene for det nye Nettsamfunnet?

Skjønnte noen med makt over økonomien i Norge at sånn styring var viktig?

I så fall: Når brøyt denne forståelsen gjennom? Hva gjorde de da, og hvilke hjelpemidler kan de fortsatt bruke til å påvirke utviklinga?

Om, og når, disse valga blei gjort, vil være med på å bestemme om dagsordenen i 2014 settes for en høyteknologisk kyberpønkslum eller et relativt sivilisert land, der det er mulig å jobbe for framskritt.

3.4. Kyber-demokrati

Data er ikke bare teknologi, som en hvilken som helst tremassefabrikk. Data er åsså innhold. Bl.a. menneskelig kommunikasjon. Det omfatter fx demokrati, kulturpolitikk, skolepolitikk, kunst ...

Demokrati, først. Det betyr bl.a. beskyttelse av samfunnsborgerens demokratiske rettigheter. Her får vi trøbbel.

Fx blir personvern, i betydninga muligheten for å skjule opplysninger, i praksis umulig. Det blir alltid mulig å finne ut at du skaut mora di som 5-åring, og havna på galehus etterpå.

Sånn er det bare: Fins det spor av denne historia, kanskje i avisene (sjøl om du var uten navn), så blir det alltid mulig, for den som vil, å finne deg. Det kan vi ikke unngå, uten å nekte avisene å nevne saka. Men åssen kan vi beskytte deg som individ da? Vi må skape nye metoder, nye regler og rettigheter.

Et nøkkelspørsmål i alt demokrati er borgernes rett til informasjon. Snevert betyr det informasjon om alt staten driver med – alle vedtak og «papirer» (enten de er på papir eller ikke) som har med deg eller andre å gjørra. Videst betyr det biblioteker. Tilgjengelige for alle, gratis og med rikt innhold.

Sørge Norge for disse sakene i god tid, på vei inn i Nett-revolusjonen? Fikk «noen» gjort vedtak som sikra borgernes rett, deres praktiske tilgang og bibliotekenes blomstring?

3.5 Kyber-pedagogikk –

Skoler og pedagogikk er sjølve renninga i oppbygginga av det moderne, siviliserte og demokratiske Norge. (På Stortinget i Bergen i 1814 var det en fornuftig biskop i Norge som pekte på det. Han slo fast at barneskolene hvilte på prestenes samvittighet – «og ettersom de ikke har noen samvittighet, har vi heller ingen skoler». Det blei retta på i de neste 100 åra.

Men skal skolene fram til 2014 utvikle pedagogikk for å få alle unger til å beherske Nettet? Fattig og rik, jente og gutt, i Bamble og på Bygdøy? Å få til det er sosialpolitikk, distriktspolitikk, kvinnekamp, klassekamp osv. – men dessuten jævla lurt for industrien; «næringslivet» trenger det.

(Mens jeg kladda dette våren 1995, fikk jeg nyheten om Hernes' ikke-vedtak. (Hva med hans samvittighet?) Hva ville StortingsGutta fra Bergen i 1814 sagt om det, hvis de var Informerte Spøkelses som Overvåka Hernes?)

3.6 – og Kyberkunst

Kunst, nå. Tidligere teknologiske revolusjoner har ført til en enorm økning av UTBUDET av kunst, internasjonalsert kunsten, forminska kulturelle klasseforskjeller.

Ny teknologi har sjelden avskaffa tidligere kunstneriske uttrykk (sonetten, oljemaleriet, pianoet, kasseteatret), men heller lagt til nye: Foto, film, cd-plata ...

Vi kan skimte nye kunstneriske uttrykk – kanskje enorme antologier (alt av Beethoven, alt vi veit han hørte og alt han kunne ha hørt); tre-dimensjonale skulpturer som du vandrer inn i, og som forandrer seg rundt deg; teaterstykker der du spiller sammen med hundrevis av andre som er spredd over hele Verden ...

Men hva de viktigste uttrykka vil bli, og åssen de vil endre folks bruk av kunst, kan ingen vite på forhånd.

Derimot ser vi at spredninga blir annerledes. Privat eienomsrett til intellektuelt arbeid som kan kopieres, vil bli umulig. Så hva skal kunstnera leve av? Åssen skal kunsten spres? Alt sånt krever debatt, løsninger, fornuftige beslutninger.

Som helhet handler denne debatten om det i 2014 vil være grunnlag for å drive politikk for innhold, og ikke bare form, i Kyberrommet:

- innhold for unger, pedagogisk innhold, høykulturelt innhold, folkelig innhold, demokratisk innhold, informasjonsinnhold, all slags innhold ...
- mye innhold som kan mangle, hvis innmaten skal redigeres ut fra rein kommers, av de amerikanske eiera til TVTUTÅ-KJØR.

3.7. Storebrødre i 2014 ...

Hva bestemmer hvilken politikk Norge («vi, regjeringa, folket, noen») vil kunne føre på disse områdene i år 2014?

Sjølsagt bestemmes det av kamper i Norge – politisk kamp, økonomisk kamp, kulturkamp.

Men Norges internasjonale forbindelser bestemmer åsså mye.

Kampen om teknologien skaper et sterkt press for at Norge skal legge seg flatt, og la digre internasjonale selskaper ta over det norske markedet. For at de skal eie og styre noe som på en måte er maskiner, som strekker seg fra landsende til lands-ende. Det er en politikk for forslumming og skrotkultur.

Alliansene «vi» (Norge) er i, vil åsså være med på å bestemme muligheten for å si nei til ting.

Så la oss se på Norges mulige Storebrødre, i 2014, i en Verden som har forandra seg.

3.8. Fem faktorer:

- USA
- Russland
- Europa
- Det Økonomiske Asia
- Den Fattige Verden

• USA er sannsynligvis ute av Europa og har ei mindre internasjonal rolle. I internasjonal politikk vil Norge måtte gi opp den enkle utenrikspolitikken som blei ført fra 1950, som grovt regna handla om å gjøra som USA sa.

• Russland er (hvis Russland fins) forhåpentligvis et stabilt land (men kanskje ikke), forhåpentligvis en grei nabo (men kanskje et aggressivt diktatur). 10 år er fryktelig lenge i Russlands historie nå, uhyre mye kan ha skjedd før 2014. Men jeg frykter at et stort Russland vil fortsette å være en slitsom nabo.

3.9 Vil Norge gå inn i EU?

– JA, hvis

- EU klarer å stabilisere seg

- Norge går gjennom økonomiske og sosiale kriser, som demobiliserer motstanden
- det oppstår et nytt, truende Russland

– NEI, hvis

- EU går inn i alvorlige indre kriser
- trekkes inn i militære eventyr
- Norge fortsetter å gå økonomisk bedre enn EU

Jeg tipper NEI, fordi:

- Det ser ut som om Russland går i retning nye indre tilbakeslag og ytre kriser (i Ukraina, Sentral-Asia osv.).
- Militære «internasjonale politiinngrep» fra EU virker sannsynlig.
- Maastricht-prosjektet, spesielt valutaunionen og utenrikspolitikken, vil skjerpe økonomiske, sosiale og politiske motsetninger i EU.

Det kan bli slagsmål og spetakkel og skyting i gatene ... Jeg gjetter at EU går i oppløsning før år 2020, og er lite attraktivt i 2014.

3.10. Asia

I Norge er det vanlig å betrakte Asia som fjernt. Men på begynnelsen av 2000-tallet kan Asia innta ei stadig mer dominerende rolle, økonomisk sett.

Asia vil åsså, fra en økonomisk synsvinkel, komme stadig NÆRMERE pga. Nettet. EUs nåværende politikk er å holde Asia ute av Europa. Norge blir nødt til å velge mellom å føre EUs (økonomiske) AsiaPolitikk eller sin egen.

3.11. Det Fattige Sør

Norge vil FORTSETTE å være et ekstremt attraktivt mål for innvandrere fra den fattige Verdens militære og økonomiske krisesoner.

I tillegg til presset fra «Svarte Negre», kan kriser i Øst føre til nye kjempebølger av «Hvite, Blåøyde, kanskje tilmed Norskstalende» Russiske Negre.

(Alt dette forutsetter FRED i vårt hjørne av Verden, at Norge eller nærområder ikke blir trekt inn i katastrofalt ødeleggende KRIGER. Men det er slett ikke sikkert.)

3.12. Ei oppsummering

av mulige dagsordener i året 2014:

Forutsatt FRED, mener jeg vi kan skimte to forskjellige alternativer – eller kanskje heller, to ender av et spektrum, med ei bue av muligheter mellom.

3.13. ENTEN:

- liberalisme, kapitalistisk anarki, sammenbrudd

Ingen demokratiske, sosiale, kulturelle eller nasjonale hensyn har definert utbygginga av Nettet.

- Skoledata? Fikk fylker og kommuner som hadde god råd.
- Nettinga av heimene blei overlatt til kabelskurker og supermarkedskjeder som ville selge pizza og Rambo 3.
- Alle viktige databaser blei bygd av kommerser leverandører for pengesterke brukere, som definerte hva som skulle koste penger (ut fra prinsippet om at «klart alt skal koste no»!).
- Distrikter og arbeidsmarked fikk havne i fritt fall:
- Posten blei bare nedlagt, og utbygdene uten bank, varetransport osv.

- Distriktssubsidier blei fjerna, med konsentrasjon av ungdom og ledige i 5 storbyer.
- Ingen storstilte forsøk på å holde arbeidsledigheta nede med alternativt arbeid.
- Befolkninga demoralisert, landet som et «høyteknologisk stykke 3. Verden», et stykke drivved i fjæra, objekt.
- Organisasjonene råtner opp, folk vender rævva til politiske og sosiale spørsmål, trekker seg ut av de politiske prosessene (som de oppfatter som irrelevante).

Skrotkultur, skrotpolitikk. Populistiske massemediahelter, høyrepopulisme, kriser møtt av rop på tradisjonelle verdier, sterk stat, sterk mann, uten at det fører til store forandringer bortsett fra avskaffing av legalitet og rettigheter, og mer overgrep og vold.

3.14. Festung Norwegen

Innafor ei sånn ramme kan vi åsså forestille oss at Le Pen/Calle Hagen-ideer kan bli dominerende i perioder:

Identifikasjon med «Festung Nord» mot «Den Sorte Bølgen Fra Syd».

Dette er tenkelig åsså innafor EU, i allianse med beslektta hvit-rasistisk-kristne EU-ideologier.

En annen skrekkvisjon: La oss si at oljeprisen holder. Norge blir en rik rentier-nasjon som lever godt videre på sine investeringer i Vietnam, Nigeria, ex-Sovjet osv.

Tradisjonell politisk struktur, velferdsstatsordninger osv. «fryses». Et folk av proletarer i samme betydning som i Romerriket (altså statspensjonister!) lever relativt feite liv, økonomisk overrisla av oljerentene, men uten de gamle jobbene.

Da kan jeg tenke meg ei fast sammenslutning av Nasjonen rundt Vårt, Vi som reiser på Første Klasse, mot De andre, De Mangefarga, Fattige Negrene Der Ute.

Dette alternativet er noe høyteknologisk svineri. Den norske politiske dagsordenen i 2014 blir, under disse vilkåra, en møkka-dagsorden.

3.15. ELLER:

Det motsatte alternativet, som er at:

- Nettet blei bygd ut innafor fornuftige demokratiske, sosiale, kulturelle og politiske rammer.
- Alle fikk billig tilgang (i første omgang, gratis tilgang for 1 million i skolesektoren).
- Alle fikk hjelp (Onkel på bøgda fikk hjelp til å få bank-tjenester og E-post, hjem i stua, til rimelig pris og i kulturelt forståelig form).
- Systematisk utvikling av gratis informasjon om staten, kommunale tjenester osv., elektronisk innsyn overalt.
- Demokratiske diskusjoner og bevegelser fikk herje fritt.
- Bosetning, sosiale strukturer og arbeidsmarkedet blei holdt oppe, «på kunstig vis og gjennom subsidier», gjennom Nett-revolusjonens tidlige faser.

Nå holder en ny, lokal økonomi på å utvikle seg. Folk bor spredt og høster fordelene av det i den nye økonomiske situasjonen, fordi de bl.a. handler i samsvar med Lundteigens gamle (men nå svært praktiske) forslag og «produserer vaskemaskiner i Norge». Kanskje de ikke lager hele, nye maskiner, men bare reservedelene til de gamle – hjemme, på verkøybenken, i hver avkrok og på hvert nes.

- Den materielle varehandelen går faktisk ned, bl.a. over landegrensene, fordi det er mer effektivt/lønnsomt å flytte informasjon (fx design) istedenfor materie, og dytte materie på informasjonen lokalt.
- Det går nå an å reise spørsmål om ei avbyråkratisering av staten, overføring av statlige oppgaver til dognad på Nettet, ut fra at dette nå er mulig både teknologisk, kulturelt (ut fra utdanning) og økonomisk (ut fra overskudd på arbeidskraft).

Innafor ei sånn ramme kan vi forestille oss at tradisjonelle norske verdier kan gi oss fordeler, fx:

- sterkt lokalt demokrati
- stor grad av frivillig organisering og aktivitet
- egalitær ideologi – som kan overføres og tilpasses til det forandra samfunnet, og hjelpe folk å tolke og forme de nye sosiale endringene.

Dette oppfatter jeg som ei fornuftig dagsorden for et sivilisert land, der det går an å jobbe meningsfylt for historiske framskritt.

3.16. TROR jeg

at noen av disse dagsordnene, i reinform, BLIR den virkelige norske dagsordenen i 2014?

NEI!

Nawoord

«det er bedre å rope i skogen enn å ikke rope i det hele tatt?»

(i)

Jeg har sagt at alt jeg har skrivi her var jug.

Men om det nå er sant at jeg juger! (og det altså er jug at det er jug, akkurat som hos greker'n!) sånn at det jeg har skrivi her er litt sant, i hvert fall på NOEN viktige områder:

Da vil jeg peke på MANGELEN på relevant debatt og NØDVENDIGHETEN av å starte en.

(ii)

Fx en SOSIAL DATADEBATT. Jagland og Solheim sa på 1990-tallet at «data er viktig». Ja, men åssen?

Nødvendigheten av å diskutere Data-DEMOKRATI: Tilgang til info, rettigheter for samfunnsborgere.

Viktigheta av data-PEDAGOGIKK – i skolen, i hele samfunnet. Data er ikke først og fremst bokser, men først og fremst mennesker i kontakt med bokser. Den industrielle datarevolusjonen er en sosial revolusjon som handler om å gjørra mennesker i stand til å bruke teknologien på sine premisser, FOR SEG.

Og data-KULTURDEBATT: Hva skal ligge på Nettet av kulturtilbud?

(iii)

Nødvendigheten av en data-SYSSELSETTINGSDEBATT:

Hva slags jobber oppstår med Data? Og hva slags jobber ønsker/trenger Norge, «samfunnet», «vi»?

Hva slags jobber oppstår IKKE og hva vil vi gjøre med det? Når skal vi begynne å planlegge for de jobbene markedet IKKE skaper? Eller skal vi gi blaffen i dem?

Og en data-BOSETNINGSDEBATT: Åssen skal vi plan-

legge for et samfunn der de fysiske sentrene vil bli uinteressante?

Og en data-SOSIALDEBATT: Hva med forholda mellom mennesker, som endrer seg, bånd som forsvinner når den tradisjonelle arbeidsplassen damper bort, osv.?

(iiii)

Og en STRATEGISK ASIA-DEBATT. Hvis Asia blir den økonomisk viktigste delen av Verden tidlig på 2000-tallet:

Var det da lurt å la Rune G, dengang han var byrådsleder i Norges Største By, AVSKAFFE morsmålsundervisninga i urdu/hindi (Verdens 3. største språk) i Oslo-skolen bare fordi Calle Hagen ville knulle med noen nazister? Eller er norske borgere som behersker hindi, vietnamesisk osv. en viktig ressurs i år 2010? (Burde kanskje NHO kreve at åsså blonde Ola- og Kari-er lærte urdu på skolen?)

Og en STRATEGISK RASISMEDEBATT. Innvandringa fra Sør vil fortsette, i 10 år og 30 år! Det er fint å ta moralsk avstand fra Calle Hagen (og ekkelt å sleipe seg opp til ham, som enkelte populister i DNA har gjort siden 1987).

Men det er nødvendig å komme lengre, og stille handlingsparoler som gjør fortsatt rasisme UMULIG:

Bland ut det norske folk! Ei pakkis som Landslagsspiss!
En neger i alle hjem! Ei vietnamesese som statsminister?

HEI NORGE:

DEBATT ELLER FALLITT!

II

Tjuer og leger

forandringer i dagliglivets struktur

Tom side

Dagliglivets struktur...?

Hensikten med dette kapitlet er å TA RÅTTA PÅ en TY-PISK og viktig FEIL:

«Men Ditt og Mitt DAGLIGE LIV kommer ikke til å forandre seg!»

Det er en kommentar jeg har hørt MANGE GANGER i diskusjoner om den kommende datarevolusjonen.

Problemet er at NETTOPP åssen vi lever fra dag til dag kommer til å forandre seg. Fort, og brutalt.

Det er UMULIG å beskrive det på en måte som går inn på ALLE de områdene som VIL OG MÅ forandre seg nå, uten å fullstendig sprengte rammene for denne boka.

Derfor har jeg valgt to (praktisk og symbolsk!) viktige områder, som interesserer og fascinerer alle, for å SETTE PÅ SPISSEN de forandringene som kommer overalt:

- KRIMINALITET

og

- MEDISIN.

Internetts tusen øyne – og DITT ØYE!

Vinter'n 98, litt over det mørkeste, og jeg er Ute På Veiene og snakker om – Internett og TRAFIKKEN, sjølsagt! (Et veldig spennende NettFramtidsSpørsmål, spør'r'u meg ...)

Etter spørrerunden kommer en skummel type fram til meg og spør lavt:

– Du som har tenkt så mye på hva Internett vil føre til ... Hva tror'u dette vil bety for oss pol'tifolk?

– Godt spørsmål, sier jeg. (Sånn svarer politikere og andre skurker når de ikke har lyst til å si no med en gang!)

1. Våpenkappløpet purk-skurk

Men ikke fordi jeg IKKE har tenkt MYE på det!

Ettersom jeg er fra Hellerud i Oslo – som ligger omtrent midt mellom Oppsal (kjent for sangen «ingen fra Oppsal/kommer til Gud») og Tveita (kjent for litt av hvert – initiativrike mennesker som har gjennomført ei lang rekke kræsjobrek med bil, bl.a.) har jeg sjølsagt tenkt MYE på purken, fra jeg var ganske ung. Sitti i fengsel i flere land har jeg åsså.

Så jeg har ideer, ja... Om hva pol'ti KAN gjørra, og kanskje BØR gjørra, og helst IKKE bør gjørra – og hva pol'ti i alle fall KOMMER til å gjørra.

Og om dette vil jeg (hm) vente med å si no.

Fordi jeg vil bruke det til å handle med neste gang jeg er i trøbbel? Nei. Men heller fordi jeg ikke tør spå hvem som VINNER neste generasjons tju-og-pol'ti-spill. (Og hva det vil bety for OSS ANDRE.)

Nettet effektiviserer alt. Skurkene åsså.

Ungdomsbander i USA driver fx et effektivt slaktebilnett. (Du stjæler en ny luksusbil, og du finner STRAKS noen på Nettet som vil kjøpe reservedelene.)

Og derfor vil jeg IKKE snakke om pol'ti her, men isteden begynne med å snakke om skurkene, og åssen DE kan foran-

dre seg i de nærmeste åra. (Og hva det kan bety for OSS ANDRE.)

La oss først se på et par trekk ved den typiske, vellykka In-Forbryteren:

- Hen (dvs. han/hun) er høyt kompetent og veit å ikke sette spor.
- Hen jobber helst INNAFRA. Som marken i eplet!

Dette er regler som IKKE bare gjelder krim med Nettet og Datasystemer.

InnsideHandleren fx, som sitter i toppen av et storselskap og veit at NÅ går aksjene snart opp, skjønner at da kan han ikke kjøpe sjøl. Isteden snakker han med fx GammalKjærsten fra Handelshøyskolen som ingen veit at han (fortsatt) står i med (hvis han er lurere enn Bill Clinton) og får henne til å kjøpe.

Poenget er å FLYTTE info på en måte som ingen kan SPORE.

Og den som kan gjørra det, er særlig hen som sitter midt i smørøyet.

Derfor er fx en av de aller farligste posisjonene i en bank, hen som setter opp og kontrollerer systemet for overføringer av krypta penger ...

DEN skurken blir SOM REGEL ikke tatt.

Marken er USYNLIG inni eplet. Så åssen SE marken?

2. Åssen se det usynlige?

Kanskje vi kan se no når marken er UTAFOR eplet?

I motsetning til epleMark, har bankMark nemlig et liv både FØR eplet og ETTER arbeidstid.

Derfor vil banken gjerne vite om du slåss, drekker, spiller på Global Money Games, hater banksjefen, ønsker å bygge en flygende tallerken for å flykte til Sirius eller har andre litt uvanlige sider ...

– Og hvis du er MAFIAEN, vil du gjerne vite HVEM per-

sonen som sitter i sentrum ER, om hen har svakheter, familie som kan skremmes, barn som kan kidnappes, sånn at om hen IKKE stjæler NÅ, kan hen kjøpes, lures, presses, trues til å stjele imårra!

Men åssen sjekke det? Et svar kan bli sterk oppblomstring av PIP (Privat, Illegal Purk).

Nøkkelordet her er ILLEGAL, fordi:

- For å avsløre at Du er Mark, trengs det Info om deg, som sjefen og det vanlige pol'ti IKKE HAR LOV til å innhente før det er GRUNN til MISTANKE.
- Og overvåking av ALLE (OSS ANDRE, som IKKE stjæler, i motsetning til deg!) vil vi ikke gå med på! Det oppdaga bankene, da de prøvde å få lov til å snoke i alle kontoene til sine ansatte. Da fikk de en på snuten, heldigvis!

Men derfor skal det mye til for at du skal bli avslørt!

Kanskje, hvis du stiller jamt dritings på travbanen med propell på lua og kaster penger på damer og nakne hester.

Men den disiplinerte InForbryteren, som er forsiktig og planlegger, vil gli gjennom OverVåkningsNettet uten store problemer.

3. Framtidsjobb?

Dette åpner for en gullalder for de som kan gå RUNDT loven, der sjefen (og purken) ikke har LOV til å sjekke deg.

Privat Purk av typen Sam Spade, som jobber for dem som betaler ham uten å stille for mange spørsmål (og ikke Philip Marlowe, som var alt for moralsk for den virkelige Verden), og som nå kan bruke Nettet til å selge info om virkelige og mulige InForbrytere – og om deg og meg – illegalt.

Hvor stort er markedet for denne typen tjenester? Det er jo tross alt ikke mange som sitter sentralt i en bank og kan putte sugerøret ned i kassa ... eller?

Ei som dreiv privat barnehage i Sverige, ansatte en fyr som var anbefalt av kommunen, uten å vite at han var tatt for overgrep mot barn. Han forbrøyt seg igjen. Barnehagen måtte stenge.

Si nå at hun vil starte på nytt. Og får et tilbud om en ulovlig sjekk, for 500 kr. pr. hue, av hver nye søker. Infoen er straffe-registeret og mye mer: Henlagte saker, tips som aldri førte til etterforskning osv.

Vil hun bruke det?

Kan hun LA VÆRE, hvis foreldre stiller det som BE-
TINGELSE for å bruke barnehagan?

Vi behøver dessuten ikke snakke om krim.

Firmaet ditt trenger en sjåfør. Han som søker, har kræsja fordi lavt blodtrykk gjorde at han sovna ved rattet.

Og hun med de gode attestene, som du vil ansette for å holde datasystemet oppe, har dype depresjoner som får henne til å sjukemelde seg i månedsvis. Hvor mye er sånn info verdt for deg?

Saml opp Infoen ... i Murmansk (et sted der masse flinke datafolk har dårlig råd). Selg det stille og mot betaling med kort på ulike kontoer i utlandet. Illegalt – og umulig å stoppe.

Framtidsbissniss? Tja, hva tror du?

4. Øynene som ser deg

Bare fantasien setter grenser for åssen Illegal-Infoen innsamles.

Start med å hække de basene som fins. Du trenger ikke kunne data for å få til det. (Det ska'kke mange tusenlappene til før det blir SVÆRT god timebetaling for å tjukopiere – bare se på den belgiske dommeren som gjorde mye penger på å stjele Schengen-data og selge det til gængstere ...)

I neste omgang – kan folk og røvere samle sin egen info.

Tøgrim Sekkjurity (TS) skal sikre Snobberud Hyttegrend. Med kamera i en einerbusk filmer jeg alle biler som triller ut og inn for å stjæle de rosemalte barskapa i ubebodde hytter.

Med svært MANGE billige kameraer (eller kanskje lesere av køfri-brikker?) som henges på Nettet, og programvare som leser bilnummer – kan TS sitte i Oslo (eller Murmansk?) med digre oversikter i SannTid over alle som er i området!

(Og fx se at Fru Lund alltid er på hytta på onsdag, og Herr Hansen, som hun slett ikke er gift med, var der samtidig 27 ganger i de siste 5 åra.)

Noen som husker hva en PIP, som den kyniske Sam Spade, blir kalt i USA? Private Eye!

5. Øyne overalt

Teknologien som skal til for at en hvilkensomhelst liten PIP kan skaffe seg et virkelig omfattende nett av mange illegale, Private Øyne (og fx overvåke et strekk av E6 eller noen kvarterer i Oslo) er ikke helt ferdig ennå.

Framfor alt er ikke utstyret billig nok, og den tekniske kulturen æ'kke effektivt spredd. Men det er her snart.

Og på litt LENGRE sikt? Når jeg kikker i krystallkula, ser jeg ØYNE OVERALT!

SMÅ øyne! For det handler om MINIATYRISERING.

En del av scifi-folka og framtidsestusierne er hekta på Nanoteknologi: Ideen om at det går an å lage maskiner så store som bakterier. Og som altså fx skal kunne sveve gjennom lufta rundt oss og spionere på oss.

Men nei, det æ'kke det jeg snakker om. Jeg snakker om noe MYE nærmere og mer realistisk. (Spør'u meg om jeg TROR på Nano, så sier jeg det samme som hvis du spør om Kunstig Virkelighet (alias VR – «virtual reality»): Ja (men først om mange år).)

Det mange NanoTeknologi-entusiaster ikke har forstått, er at vi SNART kan få til fantastiske resultater med maskiner som IKKE er mikroskopiske, men bare ganske små. De kan lages i store mengder, billig.

Nå utvikler USAs militære (som har MYE penger) robotfly så store som ei hånd eller en sommerfugl.

Et sånt søtt lite fly kan seile stille rundt hjørnene i gata di – og inn gjennom vinduet. Så setter det seg ned og filmer alt du gjør. Etterpå blir det med på by'n ...

Forsyn det med en mobiltelefonchip. Krypt signalene, send dem over Nettet. Og Tøgrim Sekkjurity kan i prinsippet sitte

hvor som helst i Verden (fx i Murmansk) og skygge deg døgnet rundt!

Science Fiction? Jeg gjetter at sånn teknologi er mindre enn 15 år unna. Og da snakker jeg om billige greier.

Prototypene, og de militære første- og andregenerasjonene, blir sjølsagt jævla dyre! På den andre sida tipper jeg at de er ute og svirrer i krigs- og krisesoner før 5 år er gått.

Ikke så veldig lenge etterpå kan du smekke sammen fattigmannsutgavene av masseproduserte standarddeler som koster nesten ikkeno. Så lite at ører og øyne kan sveve rundt sjøl deg og meg, hvis noen gidder betale. Og gjerne styrt fra Burma.

6. Øyet ditt

Nå kommer vi til et virkelig tøft problem. For hvis vi forutsetter at å finne Illegal PersonInfo blir betydelig bisniss, som internasjonaleseres – og kriminaliseres,

så vil det etterhvert bli fristende å UTNYTTE infoen til MER LØNNSOMME TING enn å bare fortelle sjefen hvem i firmaet du ...

Her ær'e åsså bare fantasien som setter grenser! Men for å sette den i sving, noen eksempler:

- I Hollywood er det storindustri å beskytte tusener av ringer mot kidnapping døgnet rundt. (Chips operert inn i nyfødte kids for å identifisere dem hvis de blir nappa.)
- Russiske Skurker planla å kidnappe en av Sveriges rikeste menn i Stockholm. Jobben skulle gjøres av tidligere spetz-naz-gutter, altså topp kommandosoldater med trening i å drepe.

Informasjonsknapphet gjorde at de dumme gængstera ikke visste om noen annen svenske enn Wallenberg. Etter at det gikk gærent, begynte enda dummere typer å kidnappe misjonærer fra fattige, halvgale svenske småsekter.

En fornuftig skurk i Murmansk med oversikter over noen hundre tusen nordmenn, kan sjølsagt finne bedre mål!

Jeg veit ikke om Røkke går med vakt utafor Molde stasjon. Uansett kan de neppe hamle opp med et spetznaz-lag hvis russera er nyktre og i form.

Men det fins mjukere mål! En riking som bare er verdt noen hundre millioner i en avkrok Vestpå. Kart over by'n og rutetid på fly (Braathen fra Murmansk ...) finner'u på Nettet (om ikke i dag, så i mårra ...) Garantert ikkeno vakthold ... Det er «som å skyte fisk i ei bøtte», som am'rikanera sier.

• En journalistvenn av meg blei kidnappa i et land i Sørøst-Europa og trua på livet og mishandla, til kortet hans var tømt.

Når jeg reiser i Peru og Polen har jeg fordelene av at jeg er en ukjent fyr i ei gammel jakke, ikke en tulling som kommer fra Sheraton med rolex på armen ... Og jeg har aldri hatt trøbbel.

Men jeg er redd for at om 10 år kan skurkene i Istanbul og Ciudad De Mexico straks finne ut at Her Er Han StyrtRike Gutten Som akkurat har kjøpt mesteparten av aksjene i PC-World og Gerhardtsen og Knise.

(Okei da, mer realistisk: Denne fyren bærer datautstyr på seg som er verdt en årslønn her i landet, og han har kreditter på seg som er verdt 20 årslønner.)

Så når jeg kommer halvfull ut av nattklubben for å ta ut penger i ei mørk gate, og lener meg fram mot linsa som skal identifisere meg ved å sjekke mønsteret på regnbuehinnen, alias retina, lengst inne i øyet –

står to kraftige karer bak meg, som VEIT hva jeg har på kontoen.

Den ene av dem har ei skei, og den andre et glass vann.

Privat øye, hva?

Internett som Verdens største sjukehus?

Hva blir den viktigste medisinske teknologien i de neste 20 åra? Internett! Det største sjukehuset i Verden om 15 år? Internett!

Og hva er legene om 10 år? InfoArbeidere, som jobber mot Nettet!

Vil du vite HVORFOR – og hvorfor NORGE kan havne helt FØRST på NettMedisinBølgen (særlig hvis vi satser på HELT andre ting enn It-parken til Hernes på Fornebu), så les helt ut!

1. Medisinen aksellerer!

Helt sida steinalderen har medisin bestått av to ting:

TEKNOLOGI (medisinsk utstyr, medisiner osv. – alt som er oppi doktorveska!) og

OPPSAMLING KUNNSKAP (kunnskap om kroppen, sykdommer, diagnoser – alt som er inni doktors hue).

Snakker vi om data, kaller vi sånt HARDE og BLAUTE varer.

Når leger i gammel tid skar høl på hjerneskiller, lappa med tilslippte muslingskall og fikk det til å gro igjen, så må de ha utvikla både harde og blaute varer over lang tid.

Men typisk for urgammel medisin var at den utvikla seg LANGSOMT, var svært EMPIRISK (bygde på erfaringer, ofte behandling som folk egentlig ikke skjønnte HVORFOR virka) og svært mye kunne IKKE helbredes.

I de siste 150 åra har medisinen blitt snudd opp/ned. Bakterier, biokjemi, genetikk – kunnskapen om mennesket som biologisk SYSTEM har eksplodert.

Men nå går utviklinga ENDA FORTERE. Dette peker i retning av MedTek som kan reparere – NESTEN alt!

Når'e gjelder kroppen er vi vant til at Elva Renner Bare En Vei. Har du mista en kroppsdel får du aldri en ny. Men i 1998

gjorde de den første vellykka transplasjon av ei HÅND! Og forskera snakker på alvor om å stimulere celler fra kroppen din til å GRO nye kroppsdelar.

Knytte NERVENE til folk med ødelagte ører og øyne til kunstige høre- og se-apparater. Lappe ryggradstrenger som har ryki med kunstige nervebruer. Hekte datamaskiner rett på hjernen til helt lamme folk. Sånt jobber MedNerdene med NÅ!

ALDEREN kunne vi heller ikke gjøre noe med. Men nå fins midler (tilgjengelige for rike menn!) som virkelig gjør muskelmassen større, huden yngre osv. (Og aldriingsdøden? Ideen om å stoppe den pleide å værre rein SciFi. Men ingen kan lengre værre helt SIKRE på at noe sånt IKKE kan bli mulig i de neste tiåra.)

Fra 2000 til 2010 vil Medisinsk Forskning utvikle seg MER enn i HELE menneskehetens historie før år 2000.

2. Medisin for datanerder

Alle de nye gjennombrudda vi står foran henger sammen med IT, enten Slik eller Sånn:

- Å forbinde proteser (kunstige armer, ører, øyne) til nervebaner, og knytte datamaskiner direkte til hjernen (dette jobbes det faktisk med nå!) krever IT som kan tolke NerveSignal (NS) og oversette fra Bits til NS og tilbake igjen.
- Å lese de menneskelige arveegenskapene fra ende til annen (det menneskelige genom), å kartlegge strukturen i stadig flere biologiske forbindelser osv. er enorme oppgaver som krever dataautomatisering.
- Å utnytte de digre FJELLA av KUNNSKAP som nå fins både i form av i alle GAMLE erfaringer med tradisjonell diagnose og de NYE biokjemiske og genetiske kunnskapene, krever at Infoen puttes inn i SØKBARE baser.

Et fantastisk perspektiv som DataMedisinen åpner, er OPP-LØSNINGA av DET FYSISKE MENNESKET PÅ ET STED.

Hvis du fx SER med et kunstig øye som er hekta på nerven din: Hva hvis du da, i MørkeTida i Tromsø, velger å la det kunstige øyet være i et lite spionfly, så stort som ei hånd (av den typen som CIA lager nå) som flyr rundt blant papegøyer og aper i Amazonas, og sender synssignaler hjem til hjernen din over Nettet?

Det lyder vilt ... Men det teknologisk VANSKELIGSTE er å sende signalene de få millimetrene fra rett foran øyehulene og inn til nerven i skallen din. Får MedTekNerdene hækka DET, er det å sende signalet noen tusen kilometer videre fram til Amazonas egentlig ferdig vare. (Det vanskeligste kan bli å få brei nok båndbredde fra en radio-omformer i Amazonas og til øyet i det lille flyet.)

Eller hva hvis du har mista armen? Og istedenfor å knytte nerven til en protese som du hekter på armstumpen (NESTEN ferdig teknologi!), kjører den rett på Nettet, og hekter den opp mot protesearmer du finner på den andre sida av jordkloden?

Det FYSISK distribuerte, Netta Menneske? Willam Gibson, gå hjem!

3. Verdens medisinske bibliotek

Samtidig blir vi i den Rike Verden (1 til 2 milliarder mennesker) Rikere, Eldre og Sjukere. Investeringene for å bringe Alle Mulige Lappesaker raskt FRAM til oss, vil Skyte mot Stjernene.

Det viktigste blir ikke EN eller ANNEN medisinsk oppdagelse, uansett hvor fantastisk den er (fx en kur mot AIDS – eller tilmed mot DØDEN) – men å bringe ALLE viktige medisinske oppdagelser RASKT ut PASIENTENE, ihvertfall de med PENGER

Før tok det år før en viktig medisinsk oppdagelse blei spredd. Nå tvinger MedisinMarkedet gjennom at det tar uker, dager eller timer. Se på Viagra!

Det vil gjøre NETTET til Verdens Medisinske Bibliotek. Der store MedMonopoler og Universiteter og FN-Organer

og HelseDeptemanger og Sjukehus og Leger og KvakkSalvere og PasientDesperados LEGGER UT og SØKER Med-Info.

Nettet blir altså den VIKTIGSTE medisinske teknologien, fordi all annen medisinsk teknologi fins DER!

4. Legen som vedheng til Nettet

Dette må åsså ganske fort skape ei anna og grunnleggende forandra legerolle.

Nettet vil bli legens viktigste redskap. Eller blir det omvendt – blir legen et vedheng til Nettet, en slags intelligent terminal?

Gamle leger var vant til at de kunne lære det viktigste de trengte en gang for alle. Og det de ikke kunne lære kunne de ha i hylla i noen oppslagsverk. Ihvertfall på sitt spesialområde.

Akkurat som en 90 år gammel møbelsnekker kunne bruke den kunnskapen han lærte i 1930 uten å behøve å lære mye nytt med alderen, kunne en gammel lege bruke sitt lange livs erfaring til å takle de fleste sjukdommer – de som kunne helbredes, ihvertfall.

Men snart blir mer og mer diagnosearbeid gjort av maskiner, som sjekker mest mulig Info om pasienten mot store mengder Info om diagnoser. Særlig vil det gjelde uklare og sjeldne diagnoser, der sånne systemer alt i dag kan være bedre enn menneske-leger.

MenneskeLegen KAN IKKE konkurrere med de enorme DiagnoseMaskinene på Nettet! I prinsippet kan jo ny info som avgjør behandlinga, ha kommi siden sist legen logga inn, fx for to timer sida ...

Hva blir legen da? En InfoArbeider som jobber mot Nettet. Som bruker sin erfaring til å organisere søk, kommunisere med pasienten, og organisere behandling. (I verste fall, det datafolk vil kalle: Et BrukerGrenseSnitt for DiagnoseSystemene ...)

I bånn av markedet vil legen konkurrere med InfoTek-

nikere og reine RobotSystemer. (Milliarder av mennesker som ikke har råd til en lege, vil kjøpe automatisk NettDiagnose isteden.)

I toppen av markedet vil store internasjonale InfoFirmaer KJØPE OPP leger for å tilby deres tjenester på Nettet. (Sånne tjenester selges nå.) Handel med dyktige, lavt betalte leger i den 3. Verden vil bli stor vare.

Og med tida kan FjernOperasjoner selges sånn! Så Norske NakenStjerner som har mindre gryn enn Pamela, kan få gjort Leppene sine hos en billig NettKirurg i Nairobi.

5. Pasienten med åpen linje!

Hva vil den stadig rikere, eldre og sjukere pasienten i den rike Verden kreve av legen sin?

Å få behandlinga STRAKS han føler seg dårlig, UANSETT hvor han er. Vil han altså dra til legen? Nei, han vil at legen skal komme til seg.

Han vil kreve å få være sjuk HVORSOMHELEST. Behandling der du er, med minst mulig avbrudd i det du driver med. Nei til reiser til legen og timer på venterom. Diagnose Der Du Er, Medisin MedDetSamme!

Svært mye medisin ER jo rein vurdering av informasjon. Så hvorfor FLYTTE deg til legen, når du kan flytte INFORMASJONEN om deg dit?

Stadig mer sånt vil bli tilgjengelig. Følere som merker blodtrykk og blodsukker, lytter på puls og lukter på pust og piss! Hekt det på PCen som er vevd inn i silkedressen – med åpen linje til huslegen, sjølsagt:

– Doc, jeg er ute og sørfer, men nå føler jeg meg svimmel!

– Bill, ærlig talt, sånt må du regne med når du er over 80 og har hatt to hjerteslag! Vent til jeg får satt fra meg drinken og tatt på meg brillene, så skal jeg sjekke systemene dine!

Distribuert pasient, lege og behandling!

Dette forutsetter at HUSLEGEN åsså har PCen innvevd i klærne, så hun KAN behandle pasienten NårSomHelst – fx mens hun sitter i baren på kongresshotellet.

Foreløpig er markedet for sånn teknologi mest miljardærer i California. Men hvor lang tid tar det før åpen-linje-pasienten blir en viktig del av markedet for NORSKE leger? Kom tilbake om ti år og se om han ikke er her!

6. I jernlunge over Svartisen?

Et eksempel på åssen sånn Tek kan reorganisere hele helsevesenet er planen til Lasse Efskind (ex-skøyteløper, geriljalege og nå overlege) for en DISTRIBUERT SJUKEHUSAVDELING. Der du er innlagt på et sjukehus, men kan velge å bli liggende hjemme, med utstyr som måler puls og temperatur m.m. og videobesøk fra legen. Lasse peker på at da er du faktisk under mye tettere overvåking enn mange som fysisk ER på sjukehuset.

Men hva hvis det blir krise? Da kommer leger og pleiere til deg! (Men trenger du bare en liten injeksjon, kan Lasse kanskje sende sprøyta i det HåndStore spionflyet, som sverver ut vindu' til SprøyteSøster og stuper rett i armen din med SprøyteSpissen først? Ikke le: Sånt blir mulig om få år!)

Efskinds plan for ei sånn avdeling har vært ferdig i noen år, den venter bare på penger. Første gang jeg hørte om den, var på et foredrag Lasse holdt i 1997.

I debatten etterpå spurte jeg Efskind:

- Kan jeg om 10 år la meg bære over Svartisen i jernlunge, mens jeg er pasient på ditt distribuerte sjukehus?
- Hvorfor ikke? sa Lasse.

7. Tromsø eller Fornebu?

Efskind snakka på ei SkoleUke om FjernMedisin på Regions-Sjukehuset i Tromsø (RiTØ).

Det var i april, snøhøyden var 2,10 m (men på Skarven hadde de gravd ut plass til utepils), og jeg var eneste Ikke-HelseArbeider som fikk være med. Og jeg lærte mye. Bl.a. at

de har kommi langt med å utvikle programvare som gjør FjernLegen mulig. Og ikke bare for miljardærene.

De demonstrerte fx programvare som sjekker hjerterytmene over telefonlinja. Gammal Info ligger på disken til legen. Ring og sjekk, og legen kan si om alt er okei. Sånt kan gjøre livet med hjertefeil lengre – og hyggeligere, med mindre angst.

Høsten 1999 var jeg i Tromsø igjen. Og så fx systemer for å sjekke øyenbunnen på sukkersyke LangtBorteFra, så de kan slippe lange turer til øyenlegen.

Målet er å hekte mer og mer sånt på Internett. Og mye anna, som har å gjøre med alt fra diagnose til operasjoner.

Og sånt er vi VERDENSLEDENDE på i NordNorge og Tromsø! En av grunnene er at de har en viktig RESSURS: Nemlig store avstander.

Og Nettene blir Lengre og Lengre! I Tromsø jobber de fx mot Arkhangelsk og Afrika ...

Da blir du NØDT til å bli dyktig med Distribuert medisin. (Andre som er flinke er Australia og Canada. Og i Europa skjer det saker i Hellas, der de har problemet med øyene ...)

Det VIKTIGSTE jeg lærte i Tromsø, er at hadde vi laga helsesektoren fra ingenting nå, med blanke ark og fargestifter og Tekno'n fra år 2000, så hadde vi organisert alt SVÆRT annerledes.

StorTinget har vedtatt å støtte et stort TeleMedSenter i Tromsø. Det er fornuftig! Det peker I RETNING av et nytt helsevesen, For Folket, på grunnlag av det 21. århundrets ideer og teknologi.

Samtidig er jeg REDD FOR at de FORNUFTIGE bevilgningene kan forsvinne ... fx i dragsuget etter investeringene til et datasenter (?) på FORNEBU som MANGLER alt Tromsø HAR:

- Ei klar MÅLSETTING.
- Universitet, forskermiljøer og en underskog av småfirmaer tett på. (Og en flyplass like ved!)

Tromsø KAN lage en Verdensledende DataTeknoPark. Men

kvikksølv!

det avhenger bl.a. av Stortinget setter Statens DataSatsings-
Ståler på no som FUNKER og som Norge er BEST I ...

Og ikke SOSER det BORT på andre prosjekter

- som ligger nærmere Oslo, og nærmere hjertet til enkelte Mektige Menn i Sentrum av Norsk LobbyBissniss (jeg nevner ikke Kjell Opseth og Gudmund Hernes!)
- men som IKKE har Tromsøs ENTUSIASME, PRAKTISKE INNSTILLING, og EVNE Å FÅ TIL RESULTATER!

Dør Høyanger?

tanker om byen, arbeiderklassen, kunstnera – og
aluminium

Tom side

1. En vakker junidag

i 1995 var jeg på Høyanger og snakka.

For meg, som provinsgutt fra Oslo, var det en stor opplevelse. Det var første gang jeg var i denne industribyen (-bygda?) – et trangt sted mellom fjord og fjell, «der ingen skulle tro at nokon kunne bu», om du så på det med øyne som er vant til Østlandet.

Høyanger er sjølsagt et resultat av det svære, storslåtte historiske eventyret; industrireisninga i Norge etter 1905. Da blei nettopp sånne fantastiske steder til – byer som Høyanger og Rjukan, som vokste opp av jorda, ikke på århundrer (som fx Kongsberg og Røros), men på et øyeblikk!

Og dette miraklet blei betalt av et utrolig, heltmodig, ødeleggende og imponerende slit. Arbeidet, motet og intelligensen som er lagt ned i stedet var det som slo meg mest,

– både når jeg gikk langs elva og på veiene neri sentrum,

– på tur rundt fabrikken (der jeg heldigvis hadde en historiebevisst, erfaren arbeider som viste meg rundt)

– og på vei til fjells en solrik kveld, med en arbeidsbane som gikk stupbratt oppover fjellsida, og skremte vettet av en flatlandsfyr med høydeskrekk, samtidig som det ga et uforlignelig inntrykk av det monumentale ARBEIDET.

Et spesielt fargeskjær lå over denna turen, for meg, fordi det industrieventyret som Høyanger var en del av, nå er over.

Sola går ned over den gammaldagse storindustrien. Så hva med Høyanger? Hva med stedet? Hva skal arbeidsfolka leve av, kan byen deres overleve?

Det er no'n tanker rundt detta jeg har skrivi ned her.

2. Pandora

Her skulle jeg altså snakke, på et seminar om kunst ... og aluminium ... og arbeid ... og framtida.

En vanskelig jobb. Fordi min oppgave var å være en slags optimistisk Pandora.

Pandora åpna (som dere husker?) kista som all Verdens

ondskap kom ut av. En optimistisk Pandora er altså en sjølmotsigelse – en umulighet, egentlig.

Men.

Siden 70-åra har jeg, som arbeider og tillitsvalgt, debattant, datajournalist, foredragsholder for industrien og tilmed konsulent, jobba med spørsmål om datateknologi og framtida.

Og.

Jeg mener det er helt sikkert at det norske samfunnet nå står overfor ei veldig omveltning. Jobbene vil forandre seg (gamle forsvinner, nye oppstår), handelen, bosettinga.

Dette var det min oppgave å SI i Høyanger. Og det betyr sjølsagt – i verste fall! – å ringe dødsklokker over byen.

Men mitt håp er at det skal fins no på Den Andre Sida – og at intelligensen, vilja, seigheta som bygde opp Høyanger for snart 100 år sida, kan legge et nytt grunnlag for et fortsatt livskraftig sted i det neste århundret. Altså en Optimistisk Pandora.

Publikum for detta foredraget var – potensielt sett – 4 grupper:

- Ledelsen på verket. De var ikke i salen.
- Arbeidera/fagforeninga. Dette var en hverdag, gutta på bruket var på jobb, og fagforeningsfolka hadde viktige forhandlinger. De var altså heller ikke i salen, stort sett.
- En gjeng tilreiste kunstnere. Mange av dem sa at de syntes synspunktene mine var spennende.
- Folk fra fylkes- og kommuneadministrasjonen. En ledende kulturbyråkrat sa etterpå at han syntes det jeg sa var unyttig og uvirkelig, og ikke ga arbeidera noen praktisk inspirasjon til å gjørra no for å få byen til å overleve. (Dette er ikke direkte sitat, men min oppfatning av det viktigste han sa.)

Denne siste reaksjonen er interessant og nyttig. Den er nemlig, mener jeg, helt kav gæren.

For det første fordi jeg HAR snakka om detta spørsmålet for fagforeninger i snart 20 år, og har mye erfaring med at fagforeningsfolk oppfatter denna diskusjonen som viktig og nyttig. (Store bisnissfolk åsså. Men det er et anna spørsmål.)

For det andre fordi en masse folk ikke skjønner – eller ikke VIL skjønne – hvilke endringer som er på vei. Derfor var det bra at denne karen uttrykte dette synet så klart og tydelig i debatten. Vi trenger å gå ut fra det og diskutere videre. FORDI:

– HVIS folk flest (i Høyanger fx – arbeidera, tillitsvalgte, velgera, kommunen, politikera, bedriftsledera) reagerer sånn, og går ut fra at INGENTING virkelig nytt vil skje, og mener det er unyttig tull å diskutere det,

– da blir resultatet temmelig sikkert økonomisk og sosial katastrofe.

Hvis da ikke Gud (eller noen med større makt og mer penger enn Gud, fx SAMFERDSELSMINISTEREN i Norge (som på denne tida var Kjell Opseth)) holder sin hånd over, og beskytter de som ikke vil beskytte seg sjøl.

Her skulle jeg egentlig referere hovedinnholdet i foredraget mitt på Høyanger i juni. Men fordi det viktigste for meg var nettopp denna reaksjonen etterpå, og diskusjonen vi stort sett IKKE fikk om det, skal jeg nå ikke bare gjenta noen poenger derfra, men åsså prøve å provosere til videre ordskifte.

3. Mennesker, samfunn, teknologi

Historia til menneskeheten kjenner minst 4 svære, teknologiske revolusjoner som har forandra samfunnet fra topp til bønn:

- Jordbruksrevolusjonen, som i noen deler av Verden starta for kanskje 10 000 år sida.
- Damprevolusjonen (den 1. industrielle revolusjonen), som starta rundt år 1800.
- Bensin- og elektrisitetsrevolusjonen, som var godt i gang rundt år 1900.

- «Datarevolusjonen» (IT-revolusjonen, kommunikasjonsrevolusjonen osv. osv. – kjært/fælt/svært barn har mange navn) som er i full gang før år 2000.

Når det gjelder teknologiske revolusjoner, er det viktig at vi forstår at hovedsaka ikke er MASKINER, men MENNESKER. De handler ikke om at noe blir finni opp (fx forbrenningsmotoren), men om at noen tar maskinene i bruk (fx at fiskere i Norge tar i bruk motor i småbåter istedenfor årer og seil).

For å forstå teknologiske revolusjoner, trenger vi altså ikke først og fremst å forstå teknologi (skjønt det er nødvendig). Det er VIKTIGERE å forstå forhold i menneskesamfunnet som gjelder bl.a. økonomi og kultur.

Det siste er aller mest undervurdert. Folk tar nemlig ikke i bruk maskiner BARE fordi de er billige eller «nyttige». De tar dem åsså i bruk fordi de passer inn et eller anna sted i kulturen (fx fordi det er mange småbåteiere langs Norskekysten) og fordi det fins et visst kulturelt nivå som gjør at folk kan beherske teknologien (det fins nok folk som har greie på motorer). Dessuten handler teknologi om drømmer, om symboler, om sosiale håp. (Enkelt uttrykt: Da ungdommer i Oslo i 1995 gikk med mobilsvær i beltet, var det fordi de ville værre hippe og ønska seg kjærster.)

Teknologisk REVOLUSJON snakker vi om når:

- En teknologi slår gjennom, på et helt område, og kanskje i hele samfunnet, RASKT. Jo raskere og mer omfattende, jo større revolusjon.
- Dette teknologiske gjennombruddet fører til OMVELTNING av åssen (og hvor!) folk lever, produserer, handler osv. Jo større revolusjon i teknologien, jo mer omveltning i samfunnet.

I Norgeshistoria kjenner vi til åssen den første industrielle revolusjonen (dampen) utvikla Christiania fra en søvning småby

med under 10 000 innbyggere fra år 1800 til en ti ganger så stor storby 100 år etter.

Industrien, kystrutetrafikken, togene osv., som var et produkt av den første industrielle revolusjonen, fikk byer til å vokse opp over hele landet, og slo svære høl i den gamle, nokså lukka bygdekulturen, som i deler av landet hadde vært temmelig uforandra i flere hundre år.

Den moderne norske politikken – med alt fra fagforeninger og målrørse til partier og politiske aviser – er et produkt av denne første industrielle revolusjonen.

Den andre industrielle revolusjonen skapte, som nevnt, på et øyeblikk byer som Høyanger og Rjukan ... Oslo vokste til en halv million, og et sluttprodukt blei fantastiske «byer» på søyler i Nordsjøen der det bodde og jobba like mange som i mange norske småbyer rundt år 1800. Bilen, flyet, elektrisk lys, samlebåndet, små motorer i alle hjem (vaskemaskiner, vifter, mix-mastere), telefonen, radio, fjernsyn – alt dette skapte et moderne «BY-Norge» der sjø de fjerneste bygder på et vis blei forstadskommuner til storbyene.

Sentraliseringa – statsbyråkratiets veldige vekst i det sjøl-stendige Norge, sammenslåing av kommuner, avfolking av utbygder, suget etter å få ungdom inn til storbyene, sammenslåinga av bedrifter, og til slutt, det store støtet for å få Norge inn i EU – henger nøye sammen med utviklinga av den andre industrielle revolusjonen.

ERFARINGER fra disse tidlige industrielle revolusjonene og

ANALYSE av det norske samfunnet, økonomien og kulturen og

KUNNSKAP om teknologier som er på vei (under utvikling, eller allerede ferdig utvikla!), gjør det mulig for oss, til en viss grad, å forutsi hvorfor, åssen og når den neste teknologiske revolusjonen vil utvikle seg, og å

FORUTSI noe om hvilke virkninger den vil få i det norske samfunnet.

4. Tre brutale lovmessigheter

Det går an å slå fast flere lovmessigheter som gjelder for industrielle revolusjoner. Jeg nevner bare enkelte av dem her:

- Teknologi bryter gjennom I SPRANG.

Utviklinga skjer IKKE jamnt, litt etter litt. I 1900 var det 3 biler i Norge. I 1920 var bilen brutt gjennom. I 1960 sto vi unger utafør butikkvinduene i Oslo og glodde på prøvebildet på fjernsynsapparatene. I 1970 var det iddiotkasse i nesten hver heim.

Månten etter at jeg var på Høyanger, i juli 1995, gikk Norge forbi Sverige og Finland, og blei Verdensleder i mobiltelefoner pr. innbygger. Hvem hadde trudd det to år før? Gjennombruddet var et skred, som begynte våren -95 – det skjedde altså lynraskt.

Den som trur at utviklinga skal gå langsomt og at vi skal få mange år på å forberede oss når en ny teknologi først slår gjennom, ligger altså an til å få svinebank!

- Teknologi virker voldsomt på BOSETTING.

Alle tidligere teknologiske revolusjoner har FLYTTA folk i massemålestokk, raskt og brutalt.

JORDBRUKSREVOLUSJONEN flytta, i følge moderne historisk teori, hele folkeslag; når dyrkinga gjorde at folkettheten blei så stor at de rykka inn og koloniserte områder som før hadde vært brukt av jegere og samlere. Noen språkforskere mener at når språka har samme røtter fra Norge og England til Persia og India (indoeuropeiske språk) eller i store deler av det svarte Afrika (bantuspråk), så skyldes det at nokså små folk for mange tusen år sida oppdaga jordbruk, og dermed i veldig fart spredde seg over svære kontinenter.

HURTIGHETA i byutviklinga i Vesten i de siste 200 åra er godt kjent for oss. Akkurat nå skjer ei enda hurtigere utvikling i den 3. Verden, der byer som Lima (Peru) på 50 år vokser fra en halv million til (kanskje) 10 millioner. Før år 2000

vil (i følge FN-statistikk) et flertall av menneskeheten for første gang bo i by – i slumbyer i den 3. Verden. Denne utviklinga er skapt av bensinen og elektrisiteten.

Disse svære folkeforflyttingene har aldri vært FRIVILLIGE! (Utviklinga i Høyanger har vel åsså gitt eksempler på det?) Så da Ottar Brox for noen år sida sa at det er SIKKERT at bosetningsstrukturen i Norge i framtida vil bli som nå, snakka han – tull.

• FØRST slår teknologien gjennom. Så går det noen år. SÅ kommer raset av samfunnsmessige omveltninger.

Eksempel: Bilen.

Den hadde etablert seg rundt 1920, antallet biler vokste langsomt til 1950, så tok tallet virkelig av. Men etter 1950 (altså etter 30 år) begynte åsså utbygginga av SOVEBYER virkelig å skyte fart rundt storbyene (fx Lambertseter i Oslo), og tidligere småbyer/bygder forvandla seg til sovebyer (fx Lillestrøm utafor Oslo).

Det sosiale livet der blei prega av at folk jobba et anna sted og satt hjemme i stua om kvelden. Handelen blei mer og mer avhengig av at folk MÅTTE ha motorisert trillevogn for å gå i butikken. Det blei, som lastebileierforbundet sier, sånn at «Uten bilen stopper Norge!».

Det som skjer, er at folk FØRST venner seg til å bruke den nye teknologien «på gammaldags måte» (fx bil istedenfor hest i varetransport). SÅ oppdager de, etter noen år, at det går an å bruke den nye teknologien til å gjørra ting som før var umulig (kjøpe billig tomt langt på landet og kjøre til jobben, istedenfor å gå/ta trikken).

Sånn vil, åsså i framtida, ny teknologi FØRST bli introdusert på jobben, i heimen osv. Så «trekker utviklinga pusten» ... og så kommer ET RAS av forandringer.

5. Slutten på industrisamfunnet

Til nå har jeg nesten ikke nevnt ordet Høyanger.

Men alt detta handler om Høyanger. Fordi:

- Høyanger er et produkt av den 2. industrielle revolusjonen.
- Nå er den 3. industrielle revolusjonen igang.
- Det er klart at den 3. industrielle revolusjonen gjør den 2. industrielle revolusjonens teknologi FORELDA. Den erstatter og slår ut produksjon bygd på den 2. industrielle revolusjonen.

Sånn er det bare. Dette er nå helt sikkert, helt klart!

Dette har ikkeno med mine ØNSKER å gjørra (som arbeider, mesteparten av mitt voksne liv, med 10 gode år ved bryggeriene i Oslo; som marxist, en som er stolt av den store rolla arbeiderne og deres kamp har spilt i Norge, og som fortsatt gjerne vil håpe og tro på arbeiderklassens historiske misjon).

HVIS jeg hadde ønska at jeg kunne stoppe denna utviklinga ... så hadde det uansett ikke spilt noen rolle. For her skjer ei Verdensomspennende, Verdenshistorisk Forandring, og i denna sammenhengen er jeg ingenting. Ikke engang ei mus som pisser i motvind. Mine ØNSKER betyr altså NULL, glem dem.

Det avgjørende er denna TEKNOLOGISKE utviklinga:

- RUTINEARBEIDETS FALL

Det betyr at datamaskiner, som IKKE er intelligente (intelligente datamaskiner fins ikke – ennå!), er istand til å ta over sånt arbeid som betyr å GJENTA de samme arbeidsprosessene.

Sånne arbeidsprosesser er typiske for SAMLEBÅNDS-INDUSTRIEN. Dermed blir det mulig å erstatte MESTEPARTEN av de gamle industriarbeidsplassene i de rike landa – og tilmed i den 3. Verden! – med roboter og automatiske styringssystemer.

DENNE UTVIKLINGA ER ALT I GANG, OG DEN HAR KOMMI LANGT. En av grunnene til fattigdommen og kriminaliteten i de svarte ghettoene i USA, er at svære mengder svarte industriarbeidere har mista jobben på grunn av roboter, og er kasta ut i varig arbeidsløshet. Liknende utvikling

er tydelig i Skottland/Nord-England, de gamle industri-distriktene i Frankrike, Wallonia i Belgia osv.

MESTEPARTEN av industriarbeidsplassene som fantes på 70-tallet (industrisamfunnets topp i Norge) er åsså lagt ned. I et intervju jeg gjorde med fagforeningsfolk fra 'Jernbaneverste' i Lodar'n, foreslo de at de skulle bli museum – «for å vise turister og unger åssen det var den gangen folk jobba i industrin».

• FJERNARBEIDETS GJENNOMBRUDD

Utviklinga av DATANETT er det viktigste som har skjedd i Norge på 90-tallet. Det jeg kaller B&B («Bisniss & Byråkrati») var alt i 1995 gjennomtrengt av datanett. Det var mulig å se at E-post var i full gang med å ta over for brev, fax og mange korte telefonsamtaler INNAFOR bedrifter og MELLOM dem.

I 1995 spådde jeg at:

INTERNETT blei den (sosiale!) forma utviklinga av Nett i Norge ville få i de nærmeste åra.

Det første store gjennombruddet for INTERNETT på hjemmemarkedet (i «Hus & Heim» eller H&H) ville komme i 1996. Før år 2000 ville flere hundre tusen heimer være knytta til INTERNETT.

Disse spådommene slo til.

Dette vil bl.a. trolig føre til ei svær krise for den norske POSTEN i de nærmeste ti åra. Vil vanlig postombæring overleve? Jeg frykter for at svaret er nei.

På lengre sikt peker detta mot at ARBEIDET kan flyttes vekk fra ARBEIDSPLASSEN.

Dette gjelder alt nå folk med TOPPJOBBER: Meklere, ledende saksbehandlere osv. behøver ofte ikke bo/jobbe på et spesielt STED for å gjørra jobben sin. Mye av den kan utføres over datamaskin og nett fra hvor som helst i Verden.

(Alt utenom PERSONLIGE MØTER ... det er interessant å se at nå utvikles det en mengde datasystemer med videokamera over skjermen, for å gi mulighet til å se – og bli sett – av den du snakker med.)

Men ikke bare toppjobber. Studenter får fx tilbud om Internett for at de skal studere i heimen og avlaste overfylte lesesaler. Vi kan se for oss ei utvikling der fattige studenter IKKE flytter til byen og betaler i dyre dommer på hybelmarkedet, men isteden sitter hjemme i nauset hos mor i Vesterålen og studerer desperat.

Et anna tidlig eksempel på praktisk fjernjobbing, er gamlehjem i Australia som overvåkes om natta, med video, av folk på jobb i India. Indera er billige og våkne. Hvis noe skjer, varsler de den dyre (og sovende?) australske vakta.

FYSISKE JOBBER kan åsså overføres. I datadivisjonen i Statoil fortalte de meg (i mai 1995) at de nå mente tida for store plattformer på overflata er FORBI. I framtida vil produksjonen skje fra anlegg på bønn, som er datastyrt fra land.

Etterhvert vil det bli GUNSTIGERE å flytte åsså dårlig betalte jobber VEKK fra byer der arbeidskrafta er dyr, og OVER til bygder/kriseramma steder der arbeidsløsheta er større og arbeid og hus er billigere. Eller til LAND der alt er billigere ...

Mye av dette vil ta noen år. Derimot kan Internett FORT føre til omveltninger i HANDELEN. Billig fjernhandel kan raskt bli en stor konkurrent til veldig mye lokal handel – og slå den ut.

Før år 2010 mener jeg det er SIKKERT at begge disse teknologiske utviklingstrekkka vil ha slått gjennom i Norge. Samlebåndsindustrien vil værre slutt! Svært mye (mesteparten?) av arbeidet vil flyte fritt rundt, uavhengig av sted!

6. Slutten på Høyanger?

Fins det no'n framtid for Høyanger innafor denna utviklinga?

Jeg kan'ke aluminium. Men enkelt uttrykt ser spørsmålet sånn ut, for meg:

Høyanger er et sted der det er (hydro-)energi. Derfor lønte det seg å koke aluminium der. Mange fikk jobb med å bygge

anlegga og fabrikkene. Seinere har folk jobba med å laga aluminium og laga ting av aluminium.

Vil det fortsatt vera lønnsomt å koke aluminium i Høyanger om 20 år? (Dvs: Vil «noen» (Storinvestorer) fortsatt finne at det er lønnsomt å fortsette produksjonen DER, og ikke legge den til andre steder, evt. bruke energien til noe anna?)

Jeg veit ikke. Både fordi jeg ikke kan nok, og fordi utviklinga nå er så voldsomt rask at det er vanskelig å forutsi NOE om teknologi. (Åssen vil fx de ulike metallmarkedene utvikle seg med nye kunststoffer som konkurrerer med metaller i tradisjonelt bruk? Hva med bilen? Hva med resirkulering? Osv.)

Jeg trur det er klokt av arbeidere og andre fornuftige Høyanger-folk å være klar over MULIGHETA for at det IKKE blir produksjon. Men i fortsettelsen går jeg ut fra at kokinga fortsetter, og argumenterer utfra det. Vil det finnes mange JOBBER i produksjonen av aluminium på Høyanger, om 20 år?

Det trur jeg IKKE:

- Ikke i rein, «dum» koking. Dette er sånne prosesser som på 1900-tallet krevde mengder av erfaren, dyktig arbeidskraft. Men som på begynnelsen av 2000-tallet kan automatiseres nesten fullstendig.
- Ikke i samlebandsproduksjon, som fx utstempling av råemner til boks. Jobbene her vil finnes noen år til, og det er sjølsagt viktig for fagforeninga å slåss for dem.

Men før eller seinere blir det både lønnsomt å robotisere dem – og UMULIG å hindre det. For ellers kan produksjonen bare flyttes et anna sted, der investorene får gjørra hva de vil ... og da er den menneskelige arbeidskrafta utkonkurrert.

Høyangersamfunnet, som har vært bygd opp rundt ei hovedstolpe, står altså foran ei historisk krise. Denne stolpa blir i BESTE FALL ikke lenger i stand til å gi særlig mange jobber. I hvert fall i sin gamle form. (Og i verste fall KAN den forsvinne helt.)

Så hva skal folk gjørra, da?

Fagforeninga, skal den bare gi opp? Skal Høyanger-samfunnet legge seg på ryggen og vente på å dø?

Nei, jeg mener ikke det. Men for å forklare hva jeg mener folk må PRØVE å gjørra, først en omvei.

7. Ny teknologi etter år 2000

Et par viktige trekk ved den nye teknologien, sånn som den kommer til å stå fram når den virkelig har slått røtter og begynt å blomstre:

- «INDUSTRIELL LEGO»

Typisk for gammel teknologi var at styringssystemene var bygd akkurat til den enkelte maskina. (Ingen ville bruke en rattstamme til å styre ei vaskemaskin eller en elektrisk drill.)

Typisk for den nye blir at bilen, vaskemaskina, drillen, symaskina osv. styres av (mer eller mindre) den samme teknologien. Det blir PROGRAMMERINGA som er forskjellig, tilpassa ulike jobber, ikke den FYSISKE utforminga av chips (eller hva det nå blir!) som gjør styringa.

- ALT BLIR KOPIER

Bøker, cd-plater osv. er alt i dag synlige, fysiske kopier av usynlige datafiler, som fx kan være skrivi med magnetisme på en harddisk. Dette veit vi, hvis vi tenker oss om. Den usynlige originalen er altså det viktige, boka og plata biproduktet.

Det samme gjelder alt nå en mengde maskindeler. De fins som usynlige datafiler, som styrer verktøymaskiner som lager usynlige kopier når vi trenger dem. Tannhjulet av metall blir altså et biprodukt, en kopi.

Alle ting som produseres industrielt (i motsetning til håndverk osv.) vil i framtida FØRST bli usynlig design, som blir lagra i et dataformat. Sykkelen din, kjolen din, tilmed huset ditt. SÅ, i neste omgang, produserer roboter automatisk en kopi av denne designen.

• «UFD» (UENDELIG FRI DESIGN)

Produksjonen til nå har vært prega av at vi har hatt små kunnskaper, fx om materialers egenskaper og alternative måter å gjørra tinga på.

I bilen fx, var i hovedsak en slags motor kjent (eksplosjonsmotoren med stempler). Noen effektiv elektromotor med batteri fantes ikke ... Bare et kjent metallisk materiale var brukbart til karosseri (blikkplate som kunne formes av store stempler – alternativet var tre og lerret).

Nå forskes det så mye at menneskeheten lærer like mye nytt på et år som på tiår før 1940 og hundreår før år 1900.

Dette betyr at VALGMULIGHETENE blir mye større. (Vi kan alt nå produsere en bil med mange forskjellige slags motorer og i mange ulike materialer, i motsetning til i 1930.)

Det at alt er design først, og systemer bygges opp av deler som er ferdig på forhånd («industriell lego»), peker i retning av en produksjon der IDEENE om det du vil produsere blir stadig viktigere:

Finner du på noe, så kan du som regel få det til – på en eller annen måte.

Det er det jeg kaller «UFD».

8. Nytt samfunn etter år 2000

Åssen blir detta samfunnet? Det er ikke sjølsagt! Teknologien bestemmer ikke samfunnsforma aleine!

På 30-tallet var teknologien i fx Norge og Nazi-Tyskland omtrent den samme. Men samfunnene var svært ulike – i hvert fall politisk ...

Japan, Saudi-Arabia, Island og USA er alle samfunn med omtrent samme teknologi, men nokså forskjellige samfunnsstruktur.

Her er noen begreper som samtidig inneholder motsetningspar:

- Desentralisering

Det blir UVIKTIG hvor (svært mange av) jobbene gjørras. Rike folk som har valget, kan flytte FRA steder de ikke liker, TIL steder med vakre strender, skitrek, skau og fjell, golfbaner ...

For lokale steder vil det føre til at mange gamle former for produksjon forsvinner, og at lokal småhandel kan bli slått ut. På den andre sida: Oslo og de andre store sentrene mister SINE viktigste fordeler i produksjonen.

Hva med desentralisert produksjon for salg? Eller hva med desentralisert, kanskje kooperativ, «hjemmeproduksjon» for eget bruk, isteden for å kjøpe inn ting?

For arbeidsfolk kan det bety at stedet der de bor, der de gamle jobbene forsvant, forvandler seg til en slum. Men kan det åsså bety at de utvikler samfunnet sitt sånn at folk derfra blir i stand til å gjørra nye, nyttige jobber over Nettet?

- Intelligent teknologi

Mens fysisk svette var viktig gjennom mye av historia, blir intelligent arbeid det viktigste nå. Hvem har intelligens?

KVINNENE går nå i de fleste vestlige land forbi gutta i videregående utdanning. I de siste 200 åra har jentene slåss mot å bli SPERRA UTE både fra utdanning og jobber.

Nå oppstår et arbeidsmarked der det blir usynlig hvilket kjønn du har (og faktisk åsså hvilken farge du har: Ei pakistansk jente kan selge arbeidskrafta si på Nettet under navnet Ola Nilsen!) Og der det VIKTIGSTE blir å ha kunnskap! Som jentene holder på å få MEST av.

Er kunnskapene konsentrert om storbyene?

Har ikke folk kunnskap overalt? Er det ikke, overalt, noe folk der veit MER om enn alle andre?

Har ikke arbeidere kunnskap, erfaring?

Skal den erfaringa bare hives på dynga når den gamle industrien dør, forsvinne med folk som blir arbeidsløse og pensjonister? Eller skal «noen» (vi?) ta vare på den i et samfunn der kunnskap blir mer viktig enn før?

Hva med DEMOKRATIET?

De svære samfunnsendringene kommer uansett. Vi har ikke noe valg JA eller NEI. Men vi har et valg SLIK eller SÅNN.

Hvem skal STYRE denna LOKALE utviklinga?

Oslo (New York, Tokyo, Bonn og Brussel) har lite greie på den.

Skal vi VÆRE MED? Skal vi STYRES – skal alt skylle innover oss – eller skal vi BESTEMME LOKALT?

9. Kunsten

Høyanger inviterte kunstnere. Det syns jeg er lurt. Fordi:

- HVIS det er sånn at gammaldags industri (inklusive tradisjonell koking av aluminium) bare vil gi ubetydelig med jobber i framtida ...
- HVIS det er sånn at den nye teknologiske revolusjonen vil bli beherska av menneskelig intelligens, av ideer ...
- SÅ er kunstnere interessante, fordi de er skapende folk. Folk med ideer. Og Høyanger lever eller dør med ideer.

Vi går åsså inn i ei tid da kunst blir viktigere. Fordi folk får mere «fritid» – dels i form av mindre slitsomt arbeid, kortere arbeidstid, og dels – er jeg redd for – som arbeidsledighet.

Da trenger vi å tenke over hva vi lever for. For å jobbe? For å knoge? (Stå i kassa på supern, måke veien om vinteren, stå på samlebånd, levere post?)

Alt detta er hederlig arbeid, men det må vel værre noe MER? (Eller er det INGENTING IGJEN – blir vi tomme skall, hvis detta arbeidet forsvinner?)

Blir ikke da det viktigste med å værre menneske andre mennesker, naturen og kunsten? (Folk som er religiøse må gjerne få si at det viktigste er å leve for Gud. Men kanskje snakker vi da, egentlig, om mye av det samme?)

Med et endra syn på arbeidet og kunsten vil åsså synet på alt som er rundt oss forandre seg ... Noe som slo meg på

Høyanger, er at byen sjøl, og ikke minst de mektige anlegga rundt, i seg sjøl er en slags kunst.

Vi har sjølsagt ikke tenkt sånn. Folk som bygde kraftverka så jo ikke seg sjøl som kunstnere! Men uansett er det de skapte flott dramatisk, historisk enestående. På Røros og i Kongsberg ligger anlegga igjen som skatter etter at kopper og sølv er slutt. Og i den enestående spennende og fantastiske byen Rjukan –

Kan kunstnera åsså tilføre produksjonen i Høyanger no? Det er i hvert fall verdt forsøket!

Om kunst og teknologi veit vi at teknologisk utvikling aldri (eller sjelden?) har ERSTATTA eldre kunstformer:

– Teatret, oljemaleriet, diktet osv. fins i omtrent samma form nå som før år 1800, da dampen kom.

Men ny Tekno har SKAPT nye kunstformer I TILLEGG:

– Fotografiet, seinere filmen, den elektroniske musikken (alt fra Nordheim til Prince), samlinga av hermetisk musikk på boks ...

Hva slags nye kunstformer kan vi vente oss av den 3. industrielle revolusjonen?

Opplagt former som handler om nye former for LAGRING:

• Antologier av all musikk som KAN HA BLITT SPILT på Høyanger i 1923? Samlinger av alle romaner i Norge som forteller om griser? Alle bilder av sykler i hele Verden fra før år 1950, organisert etter typer?

• Billedkunst som datamaskina skaper Verdener rundt («kunstig virkelighet»). Romaner og drama der du er med sjøl og forandrer handlinga, aleine eller sammen med andre (videreutvikling av «dataspill»).

Men hva med «UFD»? Nye materialer, muligheten til å lage kjempeskulptur av ballonger, luft, damp, lys? Sånne ting hadde jeg fabla om før jeg kom til Høyanger. Heldigvis sa jeg lite om dem, for det viste seg at kunstnere som var der, alt var i gang med sånt...

Ny kunst av aluminium? Klart det er MULIG.

Hva det kan få å si for Høyanger-samfunnet? Det avhenger vel bl.a. av hvor gode ideer folk har?

Uansett kan kunstnera – HVIS de blir riktig BRUKT av lure folk i by'n – værre med på å forandre TENKNINGA i Høyanger sånn at det blir lettere å overleve i neste århundre.

10. Avslutningsord til Høyanger-folk

For meg er Norge sånne steder som Høyanger. Usnobbete, små steder med sterkt lokaldemokrati, skapt av bønder, fiskere og arbeiderbevegelse.

Sånt gjør Norge FORSKJELLIG. De og ikke Aker Brygge er hensikten med detta landet. «Hytter og hus, men ingen borge.» Jeg har hjertet mitt der.

Nå står Norge foran ei sosial omveltning som kan bli bortimot like voldsom, og på litt sikt, mye større, enn det siste «store støtet» landet fikk «utafra» i 1940-45 ...

I forhold til den kan vi på den ene sida si at det KAN gå riktig gærent.

Fx ved at vi først får ei sentraliseringsbølge (nedlegging av post, bedrifter, handel, slutt på distriktsoverføring osv.) fulgt av ei desentraliseringsbølge få år etter!

Og ved at all innføringa av ny teknologi styres av internasjonale storkonsern, uten hensyn til norske nasjonale, sosiale og lokale interesser!

Jeg forestiller meg at detta kan gjørra deler av Norge, både i sentrum og utkant (Finnmarkskysten og Grünerløkka) til «høyteknologisk slum».

På den andre sida: Akkurat nå er Norge veldig tidlig ute. Vi har bortimot den høyeste private datamaskintettheta i Verden. Datanett sprer seg akkurat nå fortere her enn i nesten alle andre land.

Det betyr at mye er uforma ennå. Det går an å komme seg i forkant, prøve å få oversikt over utviklinga, og handle.

MEN det er nødvendig å komma på banen FORT. 2 år er utillatelig lang tid. Å vente 5 år betyr bortimot sikkert å invitere andre til å gi seg bank!

Til mine fagforeningskamerater:

Dere trenger en diskusjon av FRAMTIDA og JOBBENE. Jeg veit ikke om dere har den alt – i så fall: BRA! Hvis ikke, bør dere starte den så fort som mulig.

Å ha et arbeiderkollektiv – arbeidsfolk som jobber sammen, kjenner hverandre, er organisert, diskuterer – er veldig verdifullt. Dere må bruke det, før utviklinga i verste fall slår det i stykker (dette har skjedd mange andre steder – i Norge og i de rike landa ellers).

Kampen om JOBBER i Høyanger er IKKE tapt. De GAMMALDAGSE jobbene blir borte – før eller seinere (men det er sjølsagt viktig å slåss for dem lengst mulig!). Kampen for DE NYE JOBBENE – for kollegaer som mister de gamle, og FOR UNGDOMMEN – må begynne NÅ.

Hva slags jobber? Ingen gluping fra utsida kan finne ut det for dere – dere må studere og løse problemet sjæl, lokalt. Å skaffe informasjon og søke råd er lurt. Men dere må finne løsningene.

Aluminium? Tja, kanskje det. Skal det gjørras no med aluminium, er det i hvert fall viktig at dere ser arbeidera som folk med KUNNSKAP, som i framtida skal værre med å gjørra INTELLIGENTE TING med aluminium, ikke bare stå ved bånd og kjøre truck.

Og, forresten: ALLE LURE KLUBBER I NORGE BØR KOMME SEG PÅ INTERNETT. Alle fagforeninger som vil overleve, må VITE om sånt, LÆRE om det og BRUKE det.

Helst før ledelsen!

Til LOKALDEMOKRATIET på Høyanger:

Framtida for by'n avhenger av at dere tar opp SÅNNE OG ANDRE diskusjoner.

Ikke bare om Verket, men om hele By'n. Hva KAN folk jobbe med i framtida? Hva TRENGS å ta vare på, bl.a. for å unngå et mulig sentraliseringsskred? Åssen holde UNGDOMMEN i by'n – gi folk sjanse til å jobbe der, studere der? (Andre plasser fører sånne diskusjoner, og noen har lure løsninger.)

Et nøkkelspørsmål er at i den nære framtida vil NOEN

(ikke alle) i mye større grad kunne begynne å VELGE hvor de FORETREKKER å bo. I så fall: ER HØYANGER ET BRA STED Å BO? Hva er bra med Høyanger? Hva blir det spesielt viktig Å TA VARE PÅ?

Et poeng her er at om 10 år vil Høyanger på mange måter IKKE ligge mindre sentralt enn Oslo og Bergen.

Forresten bør lokaldemokratiet åsså komme seg på Nettet ...

Til MAKTA i Høyanger:

Altså leiinga på Verket, og i Kommunen:

HVIS dere føler ansvar for hele by'n og ikke bare for deres bisniss, MÅ dere hjelpe til med å utvikle diskusjoner om sånne saker.

Jeg trur at vi går inn i tider da det i mindre og mindre grad fins «ei stor løsning» (ilmenittverk!). Løsning/a/ene blir MANGE folks arbeid på MANGE områder. Det blir bare mulig å finne dem ved å åpne opp, gi folk muligheter til diskusjon, ressurser.

Aluminiumssymposiet for kunstnere tyder på at noen kanskje tenker sånn? I så fall, lurt.

Prioriteringa tyder på at andre ikke syns det er så viktig? I så fall ikke så lurt.

Til ALLE:

Løsninga ligger i Høyanger. Blant Høyangerfolk. Det ville være spennende, og nyttig for mange andre, om dere får det til.

Boka består av fire delfiler.

De andre filene kan du hente fra pdf-arkivet.

Tom side